

УДК 379.83/.84-053.6(477-25)

*Бова А.А., канд. соціол. наук, Державний науково-дослідний інститут МВС України,
Беленок О.А., Інститут соціології НАН України*

БЮДЖЕТ ЧАСУ КИЇВСЬКОГО СТУДЕНТСТВА (ДОСВІД СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Подано окремі результати соціологічного дослідження «Повсякденне життя студентської молоді», проведеного авторами у II кварталі 2015 р. серед студентів 4 київських ВНЗ (N = 422). Розглянуто бюджети часу київського студентства щодо різних видів повсякденної діяльності, виокремлюються соціально-демографічні групи, що розрізняються за витратами часу на відповідні практики, встановлено зв'язок між бюджетом часу та окремими видами дозвілєвої активності. Аналіз даних ґрунтується на методах непараметричної статистики. Отримані результати та запропоновані висновки можуть бути корисними для освітян, економістів, урбаністів, спеціалістів у галузях індустрії дозвілля, тайм-менеджменту тощо.

Ключові слова: бюджет часу, повсякденна діяльність, дозвілля, студенти, велике місто.

Бюджет часу є методом соціологічного дослідження реальної поведінки людей, що відображена в часових показниках. Показники затрат часу на основні види діяльності людини стабільно фігурують у ряді міжнародних досліджень способу та якості життя, а також людського розвитку. Саме метод бюджету часу вважається одним з найадекватніших при дослідженні повсякденного життя студентства як наймобільнішої частини сучасної молоді. Крім того, студенти, які навчаються на денних відділеннях з відривом від виробництва, за усіма канонами демографії вважаються такими, що входять до складу трудових ресурсів держави, тому результати хронометрії їхньої діяльності можуть слугувати науковим обґрунтуванням удосконалення державної молодіжної політики.

Однією з перших типологій витрат часу, залежно від характеру потреб, що задовольняються, була розробка П. Сорокіна (1939 р.). Вивчення бюджету часу (time budget studies) є поширеною темою наукових досліджень у колишньому СРСР [1] та на Заході (A. Szalai, R. Palm, A. Harvey, J. Gershuny, I. Mestdag, D. Ås, J. Robinson, J. Zusanek, I. Niemi). Розроблено докладні методики досліджень використання часу (time use survey), які здійснювались у країнах ЄС, США, Канаді, Японії, Новій Зеландії, Індії, Фінляндії та ін. [2]. З 1992 р. видається науковий журнал «Час та суспільство», в якому подаються статті за тематикою використання часу в організаційному контексті. Ряд досліджень безпосередньо присвячений бюджету часу студентів, зокрема, у ВНЗ країн ЄС здійснено проект «Євростудент» [3, 4].

Методологічною та методичною основою дослідження виступили положення, що містяться в класичних працях С. Струмліна, Г. Пруденського, Б. Грушина, В. Патрушева, Л. Гордона, Е. Клопова, присвячених вивченню діяльності людини за допомогою методу бюджету часу. Помітний внесок у вивчення вільного часу, його структури, джерел і функцій зроблено українськими соціологами, про що свідчать публікації Л. Ази, В. Пічи, А. Ручки, Н. Победи, Н. Костенко, О. Балакіревої та інших. Соціологічні дослідження з використанням методу бюджету часу активно проводяться й сучасними російськими соціологами (О. Большакова, І. Бутенко, Г. Безсокірна, Т. Караханова та інших).

У цілому ж проблема використання студентами добового фонду часу в умовах мегаполісу вивчена ще недостатньо. Соціогеограф В. Покшишевський зазначав, що місто є складною динамічною системою, для якої конститутивною ознакою дедалі стає кінематика населення. Під останньою автор мав на увазі «просторово-часові пульсації, що мають специфічні (такі, що віддзеркалюють усю сукупність умов праці та дозвілля) ритми – добові, тижневі, сезонні» [5, с. 13]. З тих пір соціально-просторове середовище м. Києва радикально змінилося. Набуття містом статусу столиці незалежної держави, підвищена густота населення та міжособистісних контактів, загальна «гаджетизація», функціонування багатьох установ у нічні години – це лише неповний перелік нового обличчя Києва. Наскрізною ознакою способу життя в мегаполісі є дефіцит вільного часу громадян, чия життєдіяльність за ринкових умов дедалі частіше підпорядковується принципу «час – це гроші». Непродуктивні втрати часу за цією логікою рівнозначні втраті грошей. Дослідження бюджетів часу студентської молоді є актуальним, оскільки дає можливість оцінити уподобання молоді, з'ясувати проблемні «ситуації» у структурі дозвілля, а також допомогти студентам організувати та оптимізувати час свого життя.

Отже, предметом дослідження є повсякденна діяльність студентської молоді в показниках часу (за самооцінками). **Мета статті** – дослідити розподіл добового фонду часу на різні види діяльності та чинники, які його зумовлюють. Статистична обробка даних та візуалізація закономірностей здійснювалися за допомогою пакетів SPSS і Pajek.

Вітчизняну традицію вивчення повсякденної діяльності становить поєднання досліджень бюджетів часу як за допомогою методу самоспостереження (самофіксації), так і шляхом соціологічного опитування. У пошуковому дослідженні «Повсякденне життя студентської молоді», проведеному нами у II кварталі 2015 р. серед київських студентів, використано саме цей підхід.

Об'єктом дослідження є студентська молодь денних відділень чотирьох київських ВНЗ ($N = 422$). Їхня думка вивчалась у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут», Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Київському національному університеті культури і мистецтв і Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. Вибіркова сукупність містила 44,4% чоловіків і 55,6% жінок, що в цілому відповідає генеральній сукупності. Серед опитаних 20,6% мешкали в м. Києві від народження, 4,5% – більшу частину життя, 1,7% – останні 6–10 років, 49,5% – останні 1–5 років, 16,5% – менше ніж 1 рік та 7,2% мешкали на момент анкетування поза столицею.

Під час опитування респондентам було запропоновано ретроспективно визначити, скільки часу вони витрачають протягом звичайного дня на певні види діяльності. Як свідчать результати аналізу розподілу даних з використанням критерію Колмогорова – Смірнова, кількісні розподіли за всіма змінними, що досліджувалися, відрізняються від нормального ($p < 0,05$), що зумовило використання робастних мір і непараметричних статистик, де це було можливе. Такий підхід дає можливість адекватно врахувати властивості шкал і нівелювати вплив значень, які різко виокремлюються. Слід підкреслити, що в нашому дослідженні фіксувалися саме суб'єктивні уявлення про часові витрати, оскільки методика соціологічного опитування не передбачала безпосереднього «фотографування» або «самофотографування» часових витрат студентів, що також може вносити деякі похибки при відповідях респондентів. Використання добового фонду часу студентської молоді м. Києва наведено у таблиці 1, де подано описові статистики різних видів повсякденної діяльності.

На двадцять запитань щодо витрат часу на певні види діяльності відповіло 340 респондентів. Мінімальне значення для сну становить 210 хв, для особистої гігієни – 5 хв, за рештою показників – 0 хв. Зазначимо, що 61,7% опитаних не дивиться щоденно телебачення, 51,7% – не займається вранці гімнастикою, 46,5% – не наносить макіяж, 36,1% – не гає час у чергах на зупинках, а 32,9% – у чергах в установах, 23% – не виконує щодня фінансових операцій. Лише

14,8% респондентів зазначило, що не харчується щоденно поза домом, 12,5% – не гуляє містом щодня, 9% – не займається пранням, доглядом за одягом, 5,5% – не купує продукти, 6,4% – не готує їжі. Лише 3,8% респондентів не витрачають щодня часу на миття посуду, а 3,9% – на дорогу, 3,5% – безпосередньо не спілкуються з друзями та 3,1% – не спілкуються по мобільному телефону, 2,7% – не готуються до занять, 1,4% – не харчуються вдома, 0,5% – не заходять щодня до мережі Інтернет.

Отже, за винятком сну, користування Інтернетом, безпосереднє спілкування з друзями та підготовка до занять є найпоширенішими за часовими витратами щоденними заняттями студентської молоді.

Таблиця 1

Показники варіації розподілів бюджетів часу щодо основних видів діяльності київських студентів, хв

Вид діяльності	Статистика			
	N	Медіана	Середньозважене за оцінками Тьюки	Максимум
Сон	420	420	422	660
Особиста гігієна	416	60	56	240
Макіяж	417	5	4	120
Ранкова гімнастика*	420	0	10	240
Приготування їжі вдома	420	60	55	300
Харчування вдома	417	60	51	450
Миття посуду, прибирання житла	420	30	31	300
Харчування поза домом	420	23	23	240
Перегляд телебачення*	418	0	31	300
Прання, догляд за одягом та взуттям	421	30	25	180
Час у дорозі від дому і до дому (сумарно)	408	60	63	480
Купівля продуктів	418	30	36	210
Підготовка до занять	415	150	150	900
Користування Інтернетом	384	240	240	960
Безпосереднє спілкування з друзями	396	120	124	960
Спілкування по мобільному телефону	419	30	33	600
Фінансові операції (термінал, мобільний телефон, каса)	417	10	7	150
Прогулянки містом	416	60	55	390
Черги в установах	417	10	11	250
Черги на зупинках	421	8	8	185

* За цими змінними подано значення простого середнього. Тут і далі у таблицях значення середніх і середніх рангів заокруглені до цілих чисел.

Медіанний час у дорозі від дому до дому (сумарно) склав, за нашими даними, 60 хв на добу, черги на зупинках у звичайний день зайняли 8 хв, черги в установах – 10 хв, типова купівля продуктів у половини опитуваних завершувалася за 30 хв. Розміщення об'єктів соціально-побутової сфери в кроковому доступі, відновлення системи громадського харчування студентів, що мешкають у гуртожитках, запровадження електронного порядку запису до медичних закладів, держустанов тощо дозволило б мінімізувати непродуктивні витрати часу, зекономити його для більш корисних і цікавих справ.

Сума середньозважених за оцінками Тьюки значень витрат часу на види діяльності, запропоновані в анкеті, дорівнює 24 годинам. Крім того, слід враховувати і час на аудиторні заняття. Своєрідним подовжувачем добового бюджету часу виступають певні заняття (практики), що здійснюються паралельно з основними. Сучасна людина, намагаючись скрізь встигнути і зробити якомога більше справ за обмежений проміжок часу, компенсує хронічний цейтнот одночасним перебуванням у режимі множинної присутності у різних сферах повсякденності. Так, наприклад, вона може приймати їжу та дивитись телевізор, їхати в транспорті та водночас слухати радіо, користуватися Інтернетом та спілкуватись у соціальних мережах, прогулюватись містом та розмовляти по мобільному телефону тощо.

Кореляційний аналіз суб'єктивної оцінки витрат часу на певні види діяльності виявив із 190 можливих пар коефіцієнтів кореляції Спірмена (r_s) 90 зв'язків, статистично значущих, принаймні, на рівні статистичної значущості $\alpha = 0,05$. Три пари змінних характеризуються зворотнім зв'язками: час у дорозі від дому й до дому і купівля продуктів ($r_s = -0,22$); час у дорозі від дому й до дому і сон ($r_s = -0,14$); час у дорозі від дому й до дому і приготування їжі вдома ($r_s = -0,11$). Значні часові витрати на дорогу, вочевидь, зменшують можливості та якість задоволення фізіологічних потреб. Оптимізація просторових траєкторій пересування містом дозволило б зекономлений час спрямувати на відпочинок і відтворення своїх фізичних сил.

У подальшому ми вирішили докладніше зосередитися лише на 38 кореляційних зв'язках, що мають значення за модулем понад 0,18 та характеризуються надзвичайно високим рівнем статистичної значущості ($p < 0,0001$). Аналіз графа, що побудований за допомогою алгоритму Камада – Кавая, дає можливість виокремити кореляційні плеяди – групи пов'язаних між собою практик у вимірах витрат часу:

- 1) харчування вдома та поза домом, приготування їжі;
- 2) турбота про зовнішній вигляд і чистоту дому та одягу;
- 3) спілкування з друзями, по телефону, через Інтернет, на прогулянках містом;
- 4) користування транспортом, відвідування офіційних установ (рис. 1).

Анкета соціологічного опитування містила таке запитання: «Нижче наводиться перелік занять студентів у вільний від навчання і домашньої роботи час. Як часто Ви займаєтесь тими чи іншими видами діяльності?». Київським студентам пропонувалося визначити частоту занять 50 видами діяльності (практиками) за шкалою: щоденно (таким відповідям присвоювалося 7 балів), 1–2 рази на тиждень (6 балів), 1–2 рази на місяць (5 балів), 1–2 рази на квартал (4 бали), 1–2 рази на півроку (3 бали), 1–2 рази на рік (2 бали), рідше, ніж 1 раз на рік або ніколи (1 бал). Слід зазначити, що часові витрати на певні види занять збігаються з інтенсивністю залученості до відповідних дозвіллевих практик (на рівні статистичної значущості $\alpha = 0,01$). Так, особи, які виконують ранкову гімнастику, більшою мірою займаються фізкультурою та спортом протягом року ($r_s = 0,29$). Більші часові витрати на підготовку до навчальних занять зменшують частоту відвідування кінотеатрів ($r_s = -0,13$), кафе, барів ($r_s = -0,11$), дискотек, нічних клубів ($r_s = -0,11$), занять комп'ютерними іграми ($r_s = -0,20$), спілкування у соціальних мережах ($r_s = -0,14$), скачувань фільмів з Інтернету ($r_s = -0,10$) та, відповідно, збільшують частоту відвідування бібліотек ($r_s = 0,14$) та різноманітних тренінгів ($r_s = 0,11$), читання фахової літератури ($r_s = 0,3$), репетиторства, надання платних послуг студентам ($r_s = 0,12$).

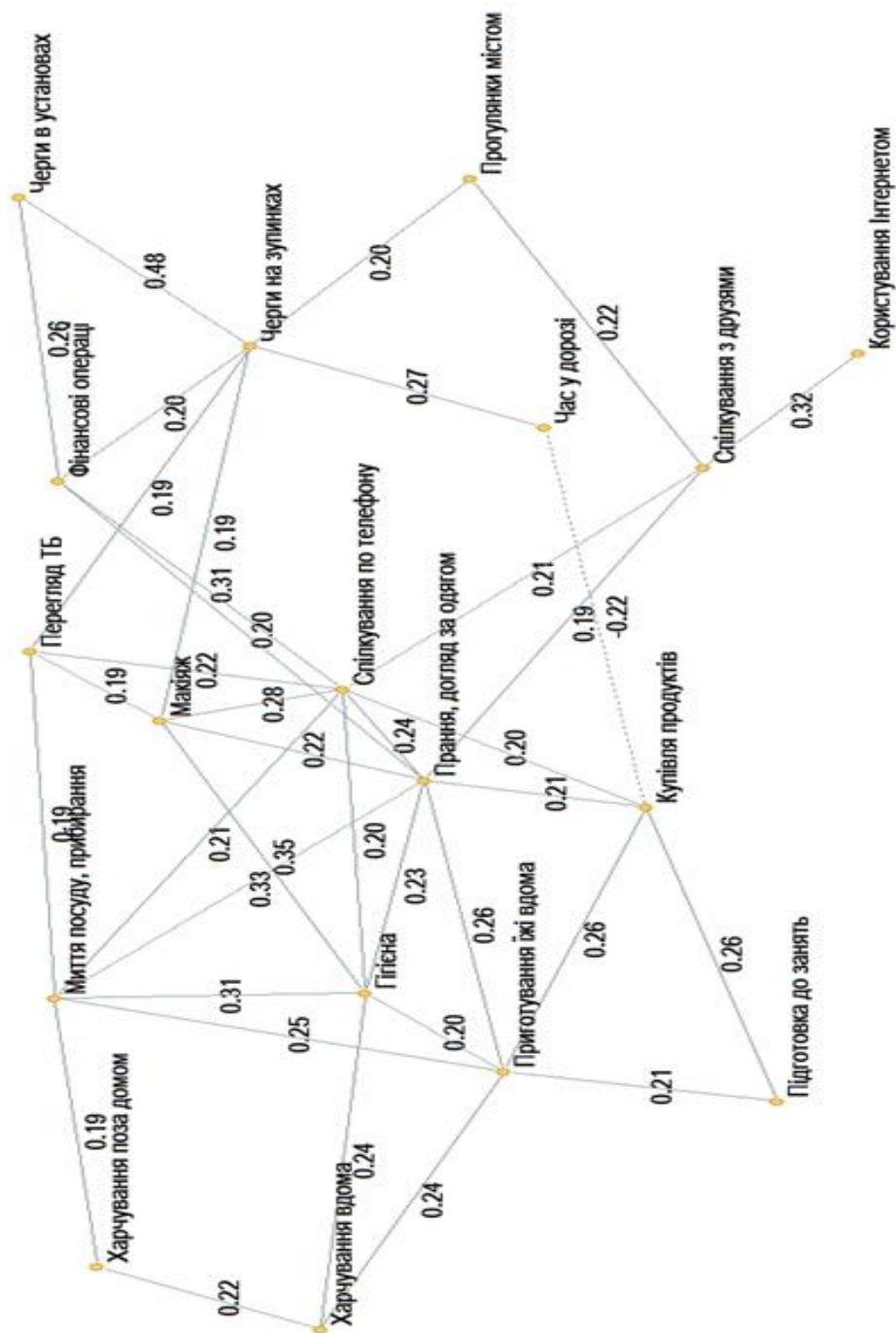

Рис 1. Графік кореляційних зв'язків між змінними

Такі характеристики повсякденного життя частково зумовлюють і думки студентів стосовно інших проблем, наприклад, пов'язаних зі злочинністю. Зокрема, особи, які приділяють більше часу домашнім завданням, меншою мірою за останні дванадцять місяців переймаються такими проблемами, як бійки (коефіцієнт кореляції з дихотомічною змінною $rs = -0,14$), торгівля наркотиками ($rs = -0,18$), порушення громадського порядку, зневага до норм моралі ($rs = -0,12$). Як свідчить теорія повсякденної діяльності (routine activity theory), одним з чинників підвищення ризику кримінальної віктимізації є тривалість часу знаходження особи поза своїм районом, там, де відсутній дієвий захист. У нашому дослідженні встановлено, що такі види дозвільної активності, як відвідування нічних клубів і дискотек, а також вживання наркотиків, підвищують ризик зазнати кримінальної віктимізації. Натомість спілкування з друзями у вільний час знижує шанси стати жертвою злочину [6]. Виявилось, що серед осіб, які приділяють увагу самопідготовці до занять, менша кількість тих, хто постраждав протягом року від побиття вдома або на вулиці ($rs = -0,15$), і більша – тих, проти кого вчинили крадіжку зі зломом квартири, дачі або гаража ($rs = 0,13$).

Оскільки нанесення макіяжу є гендерно належною практикою, більше витрачання часу на нього у жінок статистично пов'язане з частим відвідуванням ними кінотеатрів ($rs = 0,20$), кафе, барів ($rs = 0,29$), дискотек, нічних клубів ($rs = 0,24$), непродуктових магазинів ($rs = 0,19$), частим фотографуванням як хобі, селфі ($rs = 0,18$), а також турботою про зовнішній вигляд у цілому ($rs = 0,22$).

З метою визначення відмінностей розподілів бюджетів часу у різних соціально-демографічних групах використано *U*-критерій Манна – Уїтні (нульова гіпотеза відхилялася за рівня асимптотичної статистичної значущості $\alpha = 0,05$). У результаті статистичного аналізу виявлено суттєві гендерні відмінності у витратах часу серед київських студентів. Тенденції у розбіжностях між двома групами простежуються через значення середніх рангів та медіан.

Суттєві відмінності у витратах часу традиційно фіксуються у чоловіків і жінок [7, 8]. Як показано в таблиці 2, на певні види діяльності жінки витрачають відчутно більше часу, ніж чоловіки. Насамперед, це стосується макіяжу, особистої гігієни, спілкування по мобільному телефону, миття посуду, прибирання житла. За відповідями опитаних, 7,6% чоловіків користуються макіяжем (на що витрачається в середньому лише 1,3 хв). Проте серед жінок цьому виду діяльності щодня приділяє увагу 90,6% (середнє значення за цією групою становить 22,3 хв). Це не тільки дівочі примхи, але й підвищення самооцінки, що важливо для більш розкутого спілкування, успішної самопрезентації на ринку праці та – не в останню чергу – в особистому житті.

За однакового значення медіан варіаційного ряду у двох сукупностях витрати часу на миття посуду суттєво розрізняються за розподілами рангів. Чоловіки щодня займаються миттям посуду та іншими хатніми справами в середньому 34 хв, а жінки суб'єктивно оцінюють аналогічні витрати часу у 50 хв. За даними нашого опитування 48,3% респондентів щодня робить ранкову гімнастику, яка триває від 1 хв до 240 хв (у вибірці фігурує 202 прихильника щоденної фізкультури, медіанне значення становить 15 хв). Займається ранковими вправами 41,2% чоловіків (медіана – 15 хв) та 54,3% – жінок (медіана – 11,5 хв). Зовсім не дивляться телевизор 70,1% чоловіків і 53,8% жінок. Не має часу щоденно у чергах на зупинках 43,9% чоловіків і тільки 29,9% жінок.

Певна різниця у відповідях зафіксована нами також у відповідях киян і некиян за походженням. Категорії респондентів за стажем проживання у м. Києві були об'єднані у дві групи. До першої (25,1%) увійшли ті, хто мешкає у столиці від народження або більшу частину життя, до другої (74,9%) – решта (від тих, хто мешкає менше, ніж один рік, та тих, хто мешкає поза Києвом до тих, хто мешкає останні 6–10 років). Відповідні статистично значущі відмінності розподілів бюджетів часу між цими групами подано у таблиці 3. Кияни менше витрачають часу на різноманітні заняття хатніми справами та підготовку до занять. Натомість некорінні кияни

менше часу витрачають на дорогу та стоять у чергах на зупинках. Це може пояснюватися незначною відстанню між вищим навчальним закладом та гуртожитком або житлом, що ви- наймається студентами з інших населених пунктів.

Таблиця 2

Середній ранг та медіана значень витрат часу (у хв) у групах чоловіків і жінок

Вид діяльності	Стать			
	Чоловіки		Жінки	
	Середній ранг	Медіана	Середній ранг	Медіана
Особиста гігієна	169	40	239	60
Макіяж	110	0	288	18
Ранкова гімнастика	196	0	221	5
Миття посуду, прибирання житла	184	30	230	30
Перегляд телебачення	191	0	234	0
Прання, догляд за одягом і взуттям	188	20	229	30
Час у дорозі від дому до дому	183	30	220	80
Підготовка до занять	192	128	231	180
Спілкування по мобільному телефону	183	30	231	45
Черги на зупинках	194	5	224	10

Таблиця 3

Середній ранг та медіана значень витрат часу (у хв) у групах студентів, виокремлених за стажом проживання у м. Києві

Вид діяльності	Стаж			
	Корінні кияни		Некорінні кияни	
	Середній ранг	Медіана	Середній ранг	Медіана
Приготування їжі вдома	154	30	227	60
Харчування вдома	236	60	312	60
Перегляд телебачення	250	20	193	0
Прання, догляд за одягом і взуттям	180	20	219	30
Час у дорозі від дому до дому (сумарно)	263	120	181	30
Купівля продуктів	175	30	218	30
Підготовка до занять	171	120	218	180
Спілкування по мобільному телефону	185	30	216	30
Черги в установах	229	13	203	10

Із переліку соціально-демографічних і соціально-економічних характеристик доволі значущим, за даними досліджень, виявляється фактор матеріальних умов життя респондента [9]. Оскільки на пряме запитання про статки був ризик отримати ще більше відхилення соціологічних даних від реальності, тому групи респондентів виокремлювалися за якісною самооцінкою матеріального стану. Так, 19,7% респондентів загальної вибірки, які ідентифікували свій матеріальний статус як низький, вибравши альтернативи «не вистачає продуктів харчування – іноді голодую» та «вистачає лише на продукти харчування», більше витрачають часу на сон, ніж категорія більш забезпечених однолітків (80,3%), які обрали альтернативи «вистачає загалом на життя», «вистачає на все необхідне, але не до заощаджень», «вистачає на все необхідне,

роблю заощадження», «живу у повному достатку», – відповідні значення середніх рангів (медіан) становлять 181 (390 хв) та 214 (420 хв). Більш благополучні за рівнем матеріального забезпечення студенти можуть витратити більше часу на харчування поза домом, ніж малозабезпечені студенти: відповідні показники – 218 (30 хв) проти 168 (15 хв). Дозвіллеві можливості студентів з низьким рівнем доходу, вочевидь, будуть ще більш обмеженими внаслідок поширення кризових явищ в економіці України. Як встановив британський соціолог Д. Саутхертон, «зміст темпорального досвіду та побудова особистого розкладу у представників різних соціальних верств визначається такими культурними орієнтаціями, як різноманітність і спеціалізація, позитивне чи негативне ставлення особистості до певної практики, нахил до життєвої рутинності чи спонтанності. Вплив культурних орієнтацій може даватися взнаки в тому, чи віддає людина перевагу відносній різноманітності занять для заповнення свого розкладу та упорядкування свого денного ритму (що свідчить про широту її культурних інтересів), чи цікавиться вона новим у житті чи, навпаки, віддає перевагу вже звичним, традиційним культурним практикам, переважно побутовим» [10, с. 116].

Отже, демографічні характеристики, як і соціально-статусні фактори, мають неабиякий вплив на витрати часу студентської молоді, детермінують окремі види повсякденної діяльності. Особливості темпоральної організації дня і проведення вільного часу зокрема можуть виступати одним з «маркерів» соціально-класової належності індивідів і відповідної самоідентифікації.

Висновки. Таким чином, ми розглянули лише деякі результати нашого дослідження. Проведений аналіз емпіричних даних є підставою для таких висновків:

1. Отримана структура видів споживання часу – це результат впливу багатьох чинників, серед яких важливими є стать, резидентальний статус (обчислений за стажом проживання у м. Києві) та матеріальне становище респондентів.

«Ядро» добового графіка сучасного київського студента становлять, за нашими даними, користування Інтернетом, безпосереднє спілкування з друзями та підготовка до занять.

Негативними тенденціями у використанні вільного часу студентською молоддю виявилися невисокі показники витрат часу на ранкову гімнастику (хоча це частково компенсується тим, що 19,8% студентів щодня активно займаються фізкультурою та спортом, а 45,5% – один або два рази на тиждень), відносно невисокі показники щодо прогулянок містом (у парках), особливо порівняно із «зависанням» в Інтернеті, досить відчутні втрати часу на перебування у дорозі від дому до дому.

2. Бюджет часу є валідним індикатором змін у різних сферах життєдіяльності людини в період інтенсивних соціальних трансформацій.

Інтенсифікація молодіжного способу життя, видозміни в потребах студентства, динаміка розвитку м. Києва диктують необхідність періодичної корекції методичних інструментів дослідження просторово-часових характеристик діяльності його мешканців. Повсякденний стиль життя сучасного студента та його часовий графік співвідносяться з безпекою особи. Тому результати цього та аналогічних досліджень мають враховуватися в процесі прийняття рішень у сфері державної молодіжної політики, а також при розробці технологій соціальної роботи з окремими категоріями міської молоді.

3. У подальших дослідженнях варто вивчати, крім добового, також тижневий і місячний фонд часу, а також передбачити більше альтернативні варіанти витрат часу, оскільки перелік практик у нашій анкеті не відобразив і не міг відобразити всієї різноманітності видів діяльності сучасного студента.

Було б цікаво дослідити крім реальних також бажані види діяльності, заняття якими неможливі в актуальний момент через ряд умов (відсутність відповідної інфраструктури, недостатні

житлові умови, невисоке матеріальне становище тощо), а також співставити реальні дані та ідеальну модель організації студентами свого часу.

Оскільки брак часу на окремі види діяльності київського студентства певним чином компенсується перебором часу на інші, у подальших дослідженнях є сенс дослідити механізм прийняття індивідуальних рішень про певний тип розподілу такого дефіцитного ресурсу, як час на відповідні види діяльності, з'ясувати, між якими конкуруючими позиціями відбувається вибір і який, врешті-решт, саме. Можливо, за виокремленими нами сузір'ями практик криються певні типології студентів – «гурмани», «акуратисти», «комунікатори», «мобільні», а може, подібні поєднання практик притаманні всім студентам, а розрізняються вони тим, яка практика є основною (первинною), а яка фоною (вторинною). Наскільки практики використання студентами свого часу виявляться сталими, можуть достеменно підтвердити більш ґрунтовні моніторингові дослідження.

Як перспективу подальшого аналізу ми також вбачаємо розмежування одночасних (вторинних) занять, які здійснюються паралельно з основними (первинними) повсякденними заняттями, оскільки такий методичний прийом дозволить скоригувати інструментарій у бік більшої валідності. Горизонти пізнання розширить, а емпіричну базу збагатить також проведення порівняльних міжнародних досліджень використання часу.

Список використаних джерел

1. *Артемов В.А.* К истории возникновения исследований бюджетов времени / В.А. Артемов // Социологические исследования. – 2003. – № 5. – С. 141–149.
2. Руководство по подготовке статистических данных об использовании времени для оценки оплачиваемого и неоплачиваемого труда. – Нью-Йорк : Организация Объединенных Наций, 2007. – 440 с.
3. *Tomlinson J.* A Model of Students' Daily Activity Patterns / J. Tomlinson, N. Bullock, P. Dickens, P. Steadman, E. Taylor // Environ Plan. – 1973. – Vol. 5. – № 2. – P. 231–266.
4. *Orr D.* A challenge for student engagement – The decline of the “normal” student / D. Orr, F. Wartenbergh-Cras, C. Scholz // Student engagement in Europe: society, higher education and student governance ; [editors M. Klemenčič, S. Bergan and R. Primožič]. – Council of Europe Publishing, 2015. – April. – P. 139–146.
5. *Покшишевский В.* Взаимодействие населения и среды в условиях города / В. Покшишевский. – М. ; К. : ИГАН СССР, СОПС УССР АН УССР, 1979. – 17 с.
6. *Бова А.* Кримінальна віктимізація та дозвіллієві практики київського студентства // Актуальні питання державотворення в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 року) ; [редкол.: І.С. Гриценко, І.С. Сахарук та ін.]. – У 3-х томах. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2016. – Т. 3. – С. 14–15.
7. *Патрушев В.Д.* Жизнь горожанина (1965–1998) / В.Д. Патрушев. – М. : Academia, 2001. – 160 с.
8. *Караханова Т.М.* Использование времени работающими городскими жителями в зависимости от семейного положения / Т.М. Караханова // Бюджет времени и перемены в жизнедеятельности городских жителей в 1965–1998 годах ; [отв. ред. Т.М. Караханова]. – М. : Институт социологии РАН, 2001. – С. 73–91.
9. *Бутенко И.А.* Качество свободного времени у богатых и бедных / И.А. Бутенко // Социологические исследования. – 1998. – № 7. – С. 82–89.
10. *Саутхертон Д.* Анализ темпоральной организации повседневной жизни: Социальная детерминация практик и их распределение / Д. Саутхертон // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 11. Социология : РЖ / РАН ИНИОН. – 2007. – № 1. – С. 111–116.

References

1. Artemov V.A. *K istorii vozniknoveniya issledovaniy byudzhetrov vremeni* [The history of time budget studies]. *Sotsiologicheskie issledovaniya – Sociological Studies*, 2003, No. 5, pp. 141–149 [in Russian]
2. *Rukovodstvo po podgotovke statisticheskikh dannykh ob ispol'zovanii vremeni dlya otsenki oplachivaemogo i neoplachivaemogo truda* [Guide to producing statistics on time use for measuring paid and unpaid work]. New York, United Nations, 2007, 440 p. [in Russian]
3. Tomlinson J., Bullock N., Dickens P., Steadman P., Taylor E. A Model of Students' Daily Activity Patterns. *Environ Plan*, 1973, Vol. 5, No. 2, pp. 231–266.
4. Orr D., Wartenbergh-Cras F., Scholz C. A challenge for student engagement – The decline of the “normal” student. Student engagement in Europe: society, higher education and student governance. M. Klemenčič, S. Bergan and R. Primožič (editors). Council of Europe Publishing, 2015, April, pp. 139–146.
5. Pokshishevskii V. *Vzaimodeistvie naseleniya i sredy v usloviyakh goroda* [The interaction of population and environment in the city]. Moscow; Kyiv, IGAN SSSR, SOPS USSR AN USSR, 1979, 17 p. [in Russian]
6. Bova A. *Kryminal'na viktyimizatsiya ta dozvillyevi praktyky kyi'vs'kogo studentstva* [Criminal victimization and leisure practices of Kyiv students]. *Aktual'ni pytannya derzhavotvorennya v Ukraini: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferencii (20 travnya 2016 roku)* [Current issues of state-building in Ukraine: materials of the International scientific practical conference (May, 20, 2016)]. Ed. board: I.S. Grycenko, I.S. Saharuk et al. in 3 Vol. Kyiv, VPC «Kyiv's'kyi universytet», 2016, Vol. 3, pp. 14–15 [in Ukrainian]
7. Patrushev V.D. *Zhizn' gorozhanina (1965–1998)* [The life of a city dweller (1965–1998)]. Moscow, Academia, 2001, 160 p.
8. Karakhanova T.M. *Ispol'zovanie vremeni robotayushchimi gorodskimi zhitelyami v zavisimosti ot semeinogo polozeniya* [Time use of the employed urban inhabitants, depending on their marital status]. *Byudzhets vremeni i peremeny v zhiznedeyatel'nosti gorodskikh zhitelei v 1965–1998 godakh* [The time budget and changes in the life of urban residents in 1965–1998]. Ed.-in-chief T.M. Karakhanova. Moscow, Institute of Sociology of the Russian Academy of Sciences, 2001, pp. 73–91 [in Russian]
9. Butenko I.A. *Kachestvo svobodnogo vremeni u bogatykh i bednykh* [The quality of free time of the rich and the poor]. *Sotsiologicheskie issledovaniya – Sociological Studies*, 1998, No. 7, pp. 82–89 [in Russian]
10. Sautkherton D. *Analiz temporal'noi organizatsii povsednevnoi zhizni: Sotsial'naya determinatsiya praktik i ikh raspredelenie* [Analysis of temporal organization of everyday life: Social determination and allocation practices]. *Sotsial'nye i gumanitarnye nauki. Otechestvennaya i zarubezhnaya literatura. Ser. 11. Sotsiologiya : RZh*. RAN INION. Moscow, 2007, No. 1, pp. 111–116.

Отримано 26.05.16

Бова А.А., канд. социол. наук, старший научный сотрудник, начальник научно-исследовательского отдела Государственного научно-исследовательского института МВД Украины,
Беленок А.А., научный сотрудник отдела социальных структур Института социологии НАН Украины (Киев)

БЮДЖЕТ ВРЕМЕНИ КИЕВСКОГО СТУДЕНЧЕСТВА (ОПЫТ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ)

Представлены отдельные результаты социологического исследования «Повседневная жизнь студенческой молодежи», проведенного авторами во II квартале 2015 г. среди студентов 4 киевских вузов (N = 422). Рассмотрены бюджеты времени киевского студенчества относительно различных видов повседневной деятельности, выделены социально-демографические группы, различающиеся по затратам времени на соответствующие практики, установлена связь между бюджетом времени и отдельными видами досуговой активности. Анализ данных основывается на методах непараметрической статистики. Полученные результаты и предложенные выводы могут быть полезны для педагогов, экономистов, урбанистов, специалистов в области индустрии досуга, тайм-менеджмента и др.

Ключевые слова: бюджет времени, повседневная деятельность, досуг, студенты, большой город.

Bova A.A., PhD. (Sociology), senior scientific fellow, head of the research department, State research institute, Ministry of Internal Affairs of Ukraine,
Belenok O.A., scientific fellow, department of social structures, Institute of Sociology NAS of Ukraine (Kyiv)

TIME BUDGET OF KYIV STUDENTSHIP (SOCIOLOGICAL RESEARCH EXPERIENCE)

The paper presents some results of the sociological survey “The Everyday Life of Student Youth” conducted by the authors in the 2nd quarter of 2015 among the students of 4 Kyiv universities (N = 422). Time budget of Kyiv students is considered in the context of various everyday activities; socio-demographic groups are distinguished according to the time spent on relevant practices. The authors have defined the relationship between the time budget and some leisure activities. The data analysis is based on the method of nonparametric statistics. The obtained sociological information can be useful for teachers, economists, urbanists, and those, who are engaged in leisure and entertainment industry, time management, and others.

Keywords: time budget, everyday activities, leisure, students, city.